

Statistisk analys

Lena Eriksson, Ellen Almgren
Analysavdelningen

08-563 086 71
lena.eriksson@hsv.se
www.hsv.se

2011-04-19 2011/3

De tre första åren med ny utbildnings- och examensstruktur

Efter tre år med en ny utbildnings- och examensstruktur i svensk högre utbildning redovisas i denna analys sådana statistikuppgifter som belyser vad som hänt med anledning av den nya strukturen. Analysen handlar främst om utvecklingen av generella program och examina; särskilt de på avancerad nivå.

Den 1 juli 2007 genomfördes relativt omfattande förändringar i svensk högre utbildning. Detta gjordes bl.a. mot bakgrund av Sveriges deltagande i den s.k. Bolognaprocessen som framför allt syftar till att främja rörlighet, anställningsbarhet och Europas konkurrenskraft som utbildningskontinent. Bolognaprocessen är ett samarbete mellan 47 europeiska stater och består av en rad överenskommelser mellan dessa stater sedan 1999. Ett viktigt medel för att nå processens mål är att skapa jämförbara strukturer för den högre utbildningen i de europeiska länderna. Reformen 2007 innebär därför bl.a. att tre nivåer har införts i den högre utbildningen i Sverige; grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. Såväl examina (generella, examina, konstnärliga examina och yrkesexamina) som utbildning, dvs. kurser, är placerade på någon av dessa nivåer. Varje nivå ska bygga på den föregående och ge möjlighet till tillträde till studier på nästa nivå. För tillträde till program som leder till en generell eller konstnärlig examen på avancerad nivå krävs i normalfallet en tidigare examen på grundnivå om minst tre år eller en motsvarande utländsk examen. Studenterna ska efter avslutad utbildning på en nivå kunna antingen fortsätta till nästa nivå i det egna landet eller i något annat europeiskt land eller söka sig ut på arbetsmarknaden. Ingen etappindelning med mellanliggande examen har gjorts i det svenska regelverket beträffande långa utbildningar som leder fram till yrkesexamen på avancerad nivå.

En ny examen, masterexamen, infördes i den svenska examensordningen 2007.

Masterexamen är en tvåårig examen på den avancerade nivån. Magisterexamen som tidigare var fyraårig (s.k. djupmagister) eller ettårig (s.k. breddmagister som förutsatte en tidigare treårig examen) är numera en ettårig examen på avancerad nivå.

Nyborjare på generella program – en ny statistikuppgift

I Högskoleverkets analys nr 2009/1, som behandlade det första året med ny utbildnings- och examensstruktur, framgick att statistiska uppgifter om nyborjare på generella program skulle redovisas från och med läsåret 2007/08 och att dessa uppgifter inte varit aktuella före läsåret 2007/08, eftersom programstudier endast hade utgjort en av flera möjliga vägar fram till en generell examen. Studier till en generell examen kunde och kan fortfarande också ske genom att studenten själv väljer kurser som sammantaget uppfyller villkoren för en examen.

I analysen hänvisades till de nya examensbeskrivningarna för generella examina, som beskriver förväntade studieresultat (learning outcomes) uttryckta i *kunskap och förståelse, färdighet och förmåga* samt *värderingsförmåga och förhållningsätt*. Det skulle sannolikt medföra att programstudier skulle bli det vanliga studiemönstret för generella examina efter reformen 2007 eftersom lärosätena måste förvissa sig om att studenterna vid examen kan uppvisa dessa kunskaper och kompetenser vilket kan försvåras om studenterna själva kombinerar sina kurser till en examen. Därför finns uppgifter om nyborjare på generella program i universitets- och högskoleregistret från och med läsåret 2007/08 men alltså inga jämförbara uppgifter för tiden dessförinnan.

Nyborjare har ökat mest på kandidatprogram och masterprogram

Nyborjare på kandidatprogram har antalsmässigt ökat mest mellan 2007/08 och 2009/10, men nyborjare på masterprogram visar den procentuellt största ökningen. Det går en tydlig gräns mellan de generella programmen på grundnivå respektive avancerad nivå beträffande andelen inresande studenter bland nyborjarna. Medan inresande studenter bland nyborjare på högskoleexamensprogram och kandidatprogram har utgjort högst några procent har mer än hälften av nyborjarna på magister- och masterprogram varit inresande studenter sedan den nya strukturen infördes. De generella programmen på avancerad nivå har uppenbarligen lockat utländska studenter till svenska lärosäten. Detta stämmer väl med intentionerna i Bolognaprocessen.

Antal nyborjare på respektive generellt program 2007/08 – 2009/10 samt andel inresande av dessa

	2007/08		2008/09		2009/10	
	Nyborjare	Inresande %	Nyborjare	Inresande %	Nyborjare	Inresande %
Högskoleexamensprogram	3 588	1	4 132	1	5 358	0
Kandidatprogram	21 731	3	22 126	5	26 749	4
Magisterprogram	3 434	54	3 831	57	4 549	52
Masterprogram	8 041	62	9 802	62	12 384	60

Hittills har masterprogram haft betydligt fler nyborjare – såväl svenska som inresande – än magisterprogram även om båda antalsmässigt har ökat i storlek under de första åren.

Över 56 000 studenter på kandidatprogram

Kandidatprogram är störst bland de generella programmen, inte bara vad gäller inflödet, dvs. nybörjare, utan också vad gäller det totala antalet registrerade studenter, vilket också beror på att kandidatprogram är det längsta av de generella programmen. Med över 56 000 studenter på kandidatprogram som startat efter den 1 juli 2007 är alltså dessa de klart största vilket också är naturligt, dels eftersom kandidatprogram utgör basen för de studenter som har planerat att söka vidare till ett magister- eller masterprogram – i Sverige eller utomlands – dels utgör en egen utbildning som avslutas med en kandidatexamen. Två tredjedelar av alla registrerade på kandidatprogram finns inom ämnesområdet juridik-samhällsvetenskap.

Det är endast på kandidatprogram som andelen kvinnor är högre än 50 procent. Ser man dock enbart till de svenska studenterna är kvinnorna i majoritet på både kandidat-, magister- och masterprogram. Bland de inresande studenterna på magister- respektive masterprogram utgör männen 65 respektive 67 procent.

Antal registrerade studenter 2009/10 på generella program som startat efter den 1 juli 2007, andel inresande, andel kvinnor samt andel kvinnor av svenska respektive inresande studenter

	Registre- rade totalt	Inresan- de %	Andel kvinnor totalt %	Andel kvinnor av svenska %	Andel kvinnor av inresande %
Högskoleexamensprogram	8 556	1	47	47	56
Kandidatprogram	56 163	4	56	57	45
Magisterprogram	5 829	53	49	65	35
Masterprogram	21 435	63	40	53	33

Magisterprogram: juridik-samhällsvetenskap största området

Det största ämnesområdet för magisterprogram är juridik-samhällsvetenskap och det näst största är teknik. Det tredje största området är humaniora-teologi. Inom det tekniska området är andelen inresande studenter 71 procent vilket innebär att teknik bara är det fjärde största området bland svenska studenter.

Antal registrerade 2009/10 på magisterprogram, per ämnesområde samt andel inresande respektive svenska studenter av dessa

Område	Registre-			Svenska	%
	rade totalt	Inresande	%		
Juridik och samhällsvetenskap	3 346	1 819	54	1 527	46
Teknik	1 391	986	71	405	29
Humaniora och teologi	918	501	55	417	45
Vård och omsorg	437	23	5	414	95
Naturvetenskap	436	273	63	163	37
Medicin och odontologi	168	70	42	98	58
Övrigt område	104	21	20	83	80
Okänt	25	4	16	21	84
Konstnärligt område	15	8	53	7	47

Övrigt område avser tvärvetenskap, idrott, transport och militär utbildning.

Okänt område avser huvudsakligen utresande studenter inom utbytesprogram.

Masterprogram: teknik största området

Bland masterprogram är det tekniska området störst följt av juridik-samhällsvetenskap. Det tredje största området för masterprogram är naturvetenskap.

Antal registrerade 2009/10 på masterprogram, per ämnesområde samt andel inresande respektive svenska studenter av dessa

Område	Registre-			Svenska	%
	rade totalt	Inresande	%		
Teknik	9 070	6 734	74	2 336	26
Juridik och samhällsvetenskap	8 572	4 905	57	3 667	43
Naturvetenskap	4 580	3 440	75	1 140	25
Humaniora och teologi	3 973	2 473	62	1 500	38
Övrigt område	1 114	504	45	610	55
Vård och omsorg	894	392	44	502	56
Okänt	430	163	38	267	62
Medicin och odontologi	343	181	53	162	47
Konstnärligt område	170	93	55	77	45

Övrigt område avser tvärvetenskap, idrott, transport och militär utbildning.

Okänt område avser huvudsakligen utresande studenter inom utbytesprogram.

Kandidatexamina och masterexamina ökar, magisterexamina minskar

Antalet avlagda kandidatexamina har ökat efter 2007 års reform. Detta har flera orsaker. Numera krävs en kandidatexamen (eller annan minst treårig examen) för tillträde till magister- och masterprogram. Studenter som alltså tidigare kunde läsa direkt till en magisterexamen (4-årig) måste numera ”passera” en kandidatexamen, liksom studenter som avser avlägga en masterexamen.

En annan orsak till ökningen av antalet avlagda kandidatexamina är att sådana i ökad omfattning utfärdas samtidigt med en treårig yrkesexamen med samma inriktning, s.k. dubbelexamen. Detta är särskilt vanligt för yrkesexamina inom vårdområdet. Sådana

”dubbelexamina” har ökat i samma takt som antalet avlagda kandidatexamina totalt har ökat sedan 2007/08.

Antalet avlagda kandidatexamina 2007/08 – 2009/10 samt andel ”dubbelexamina”

	2007/08	2008/09	2009/10
Kandidatexamina totalt	13 764	15 093	16 594
Samtidig yrkesexamen ("dubbelexamina")	3 659	4 030	4 528
Andel "dubbelexamina" %	27	27	27

Masterexamen är den examen som i störst utsträckning avläggs av inresande studenter. Samtidigt har den nya ettåriga magisterexamen i betydligt större omfattning än den fyraåriga magisteexamen avlagts av inresande studenter, vilket är naturligt eftersom det är en kort utbildning som kan sökas av studenter från andra länder med en grundexamen. Andelen magisterexamina som avläggs av inresande studenter är ungefär densamma, omkring hälften, som den som gällde för den tidigare magisterexamen med ämnesbredd, som också var en ettårig ”påbyggnadsexamen”.

Antalet avlagda magisterexamina och masterexamina samt andel inresande som avlagt dessa 2007/08 – 2009/10

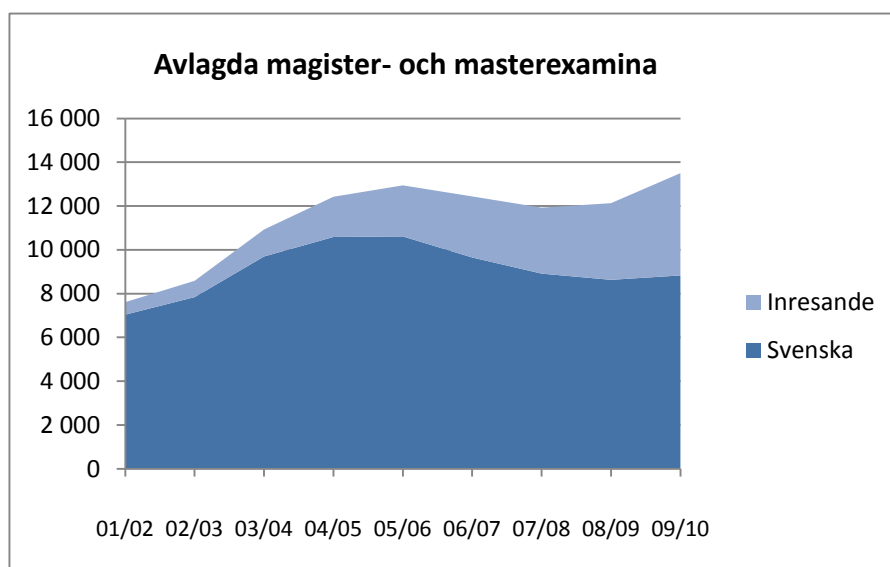
	2007/08		2008/09		2009/10	
	Examina	Inresande %	Examina	Inresande %	Examina	Inresande %
Magisterexamen (1993)*	9 627	19	7 509	15	5 600	9
Magisterexamen bredd*	1 720	54	894	48	467	43
Magisterexamen (2007)	239	47	2 345	48	3 577	43
Masterexamen	340	46	1 382	59	3 858	63

*Får utfärdas t.o.m. utgången av juni 2015.

Den nya ettåriga magisterexamen har inte (ännu) fått samma omfattning som den tidigare fyraåriga magisterexamen, vilket till viss del kan bero på att den tvååriga masterexamen infördes samtidigt.

Summan av magisterexamina och masterexamina, dvs. alla generella examina på motsvarande avancerad nivå, som utfärdats efter reformen var högre läsåret 2009/10, totalt 13 500, än den varit något år tidigare. Det största antalet magisterexamina före reformen avlades läsåret 2005/06 och uppgick då till cirka 12 950. Detta är dock ett resultat av ökningen av examina som avläggs av inresande studenter.

Sammanlagt antal magister- och masterexamina 2001/02 – 2009/10, avlagda av svenska respektive inresande studenter

Programstudier den dominerande studieformen för generella examina

I inledningen av denna analys beskrevs att den nya examensstrukturen sannolikt skulle medföra att det vanliga studiemönstret efter reformen 2007 skulle bli programstudier för generella examina. Uppgifter om de studenter som hittills avlagt magister- respektive masterexamen visar tydligt att det förhåller sig så. Av magisterexamina 2009/10 hade sju procent avlagts av studenter som varit registrerade enbart på fristående kurser på avancerad nivå. För masterexamina är andelen fristående kursstudenter bland de som avlagt examen ännu mindre – två procent.

Andel av magisterexamina och masterexamina enligt 2007 års examensordning som avlagts av fristående kursstudenter läsåret 2009/10

	Endast fristående	
	Antal	kursstudier %
Magisterexamina	3 577	7
Masterexamina	3 858	2

Det är svårare att utifrån uppgifter i universitets- och högskoleregistret redovisa andelen av kandidatexamina som avlagts av fristående kursstudenter, eftersom det inte går att avgränsa de examinerade studenternas studier till de kurser som ingår i själva kandidatexamen. Den avgränsning som kan göras är att undersöka antalet kandidatexamina som avlagts av studenter som enbart varit registrerade på fristående kurser, över huvud taget. Av de 10 175 avlagda kandidatexamina enligt 2007 års examensordning är det 9 procent som avlagts av studenter som enbart varit registrerade på fristående kurser. Detta är rimligtvis en underskattning eftersom det bland de återstående 91 procenten kan finnas studenter som har

avlagt en kandidatexamen som innehåller enbart fristående kurser men också vid något tillfälle varit registrerade på ett program.

Programstudier är alltså den helt dominerande studieformen för masterexamen. Det första året efter att masterexamen hade införts i svensk högre utbildning, läsåret 2007/08, gavs det cirka 460 masterprogram (avser program med registrerade studenter). Året därpå var antalet närmare 580 och läsåret 2009/10 gavs nästan 700 masterprogram. Den största gruppen bestod av interdisciplinära program dvs. sådana program som inte kan hänföras till ett enda ämnesområde. 41 procent av alla program tillhörde denna kategori och därefter kom ämnesområdet juridik-samhällsvetenskap med 22 procent, naturvetenskap med 17 procent och humaniora med 10 procent. Det område som har det högsta antalet helårsstudenter, teknik, stod för endast 4 procent av masterprogrammen, vilket beror på att teknik var vanligt förekommande inom gruppen interdisciplinära program dvs. programmen innehöll annat än teknik.

Examina enligt 1993 års respektive 2007 års examensordning

Redan det första läsåret, 2007/08, efter reformen utfärdades drygt 2 000 kandidatexamina enligt 2007 års examensordning, vilket innebär att dessa studenter i normalfallet hade påbörjat sin utbildning i det ”gamla” systemet. Kandidatexamina enligt 2007 års examensordning har sedan ökat snabbt och 2009/10, dvs. det tredje året efter reformen, utfärdades drygt 60 procent av alla kandidatexamina enligt den nya examensordningen.

Avlagda kandidatexamina 2007/08 – 2009/10 samt andel som avlagts enligt 2007 års examensordning

	2007/08	2008/09	2009/10
Kandidatexamina totalt	13 764	15 093	16 594
därav enl. 2007 års ex.ordning	2 177	6 553	10 175
%	16	43	61

I likhet med kandidatexamen har även yrkesexamina avlagts enligt 2007 års examensordning redan det första året med den nya ordningen. Av samtliga avlagda yrkesexamina vid universitet och högskolor 2009/10 utfärdades 42 procent enligt 2007 års examensordning. Skillnaderna mellan lärosäten är stor. Vid Högskolan i Skövde utfärdades 92 procent av yrkesexamina enligt 2007 års examensordning medan motsvarande andel vid Högskolan Kristianstad var 22 procent. Skillnaderna är också stora mellan olika examina. För vissa långa yrkesutbildningar med examen på avancerad nivå har ännu inga examina utfärdats enligt 2007 års examensordning, vilket tyder på att sådana utbildningar som påbörjades före 1 juli 2007 fullföljs enligt den tidigare examensordningen. För framför allt examina inom vårdområdet har övergången till 2007 års examina varit snabb. Redan läsåret 2007/08 var 38

procent av alla utfärdade sjuksköterskeexamina utfärdade enligt 2007 års examensordning och motsvarande andel läsåret 2009/10 var 85 procent.

Genomströmning på generella program

Det är ännu för tidigt att mäta genomströmning i form av examensfrekvenser och studietider för de examina som infördes 2007. Ett annat sätt att mäta genomströmning är att beräkna prestationsgraden för respektive program. Prestationsgraden beräknas som antalet helårsprestationer dividerat med antalet helårsstudenter under ett läsår – utan någon individkoppling mellan dessa.

Prestationsgraden är högst för kandidatprogram och lägst för magisterprogram. Skillnaden mellan könen är stor.

Prestationsgrader för generella program som startat efter den första juli 2007, totalt samt för kvinnor respektive män, läsåret 2009/10

	Alla	Kvinnor	Män
Högskoleexamensprogram	79	83	75
Kandidatprogram	81	84	77
Magisterprogram	77	81	74
Masterprogram	78	81	76

Kvinnorna har 5–8 procentenheter högre prestationsgrader än männen. Skillnaderna mellan könen gäller särskilt de inresande studenterna. Redovisningen nedan avser enbart magister- och masterprogram eftersom andelen inresande studenter är mycket liten på de generella programmen på grundnivå.

Prestationsgrader (%) bland studenter på magister- och masterprogram, fördelade på kön samt svenska och inresande studenter läsåret 2009/10

	Alla	Svenska	Inresande	Svenska		Inresande	
				Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Magisterprogram	77	76	78	77	74	85	74
Masterprogram	78	81	77	81	81	81	74

Bland de inresande studenterna på magisterprogram är prestationsgraden 85 procent för kvinnor och 74 procent för män medan den bland svenska studenter på magisterprogram är 77 respektive 74 procent. Det innebär att det inte är någon skillnad mellan inresande och svenska män medan inresande kvinnor på magisterprogram har betydligt högre prestationsgrad än svenska kvinnor.

Prestationsgraden är densamma för kvinnor och män bland svenskar på masterprogram medan de inresande männen har en klart lägre prestationsgrad än de inresande kvinnorna

som har samma prestationsgrad som svenska kvinnor och män. Den lägre prestationsgraden för inresande män kan delvis förklaras av att antalet inresande män (helårsstudenter) ökade procentuellt något mer än både antalet inresande kvinnor och antalet svenska män och kvinnor. Alla helårsprestationer faller nämligen inte in samma läsår som helårsstudenter och därför blir prestationsgraden lägre när helårsstudenterna ökar, vilket alltså gällde i något högre grad för inresande män än övriga.

18 procent av alla helårsstudenterna finns på avancerad nivå

I inledningen av denna analys framgår att en central del i 2007 års reform var införandet av tre nivåer i den svenska högre utbildningen, där det som tidigare benämnts grundläggande högskoleutbildning ersattes med grundnivå och avancerad nivå och studier på avancerad nivå blev en förutsättning för studier på forskarnivå.

Alla kurser, såväl inom program som fristående kurser, ska enligt högskoleförordningen tillhöra en nivå. Fördelningen av studenterna, mätt i volymmåttet helårsstudenter, mellan nivåerna har utvecklats så som framgår av nedanstående tabell.

Fördelning av samtliga helårsstudenter på grundnivå, avancerad nivå respektive ingen nivå 2007/08 – 2009/10, procent

	2007/08	2008/09	2009/10
Grundnivå	77	81	82
Avancerad nivå	13	16	18
Ingen nivå	10	3	1

Det första året efter införandet av nivåer fanns fortfarande förhållandevis många kurser som saknade nivå tillhörighet. Tio procent av alla helårsstudenter fanns registrerade på sådana kurser. Denna andel har snabbt minskat och 2009/10 var det endast knappt en procent av helårsstudenterna som var registrerade på sådana kurser.

18 procent av alla helårsstudenter läsåret 2009/10 fanns på kurser på avancerad nivå. För universiteten, inklusive Chalmers tekniska högskola och Handelshögskolan i Stockholm, var det i genomsnitt 20 procent av helårsstudenterna som fanns på avancerad nivå. Högst andel hade Handelshögskolan i Stockholm med 48 procent och lägst andel hade Mittuniversitetet med 6 procent. För högskolorna, exklusive de konstnärliga högskolorna i Stockholm, var det i genomsnitt 10 procent av helårsstudenterna som fanns på avancerad nivå. Blekinge tekniska högskola hade den högsta andelen, 20 procent, medan Högskolan på Gotland hade den lägsta andelen med 4 procent.

Den högsta genomsnittliga andelen helårsstudenter på avancerad nivå hade de konstnärliga högskolorna i Stockholm där 33 procent av helårsstudenterna fanns på avancerad nivå. Högst andel hade Kungl. Konsthögskolan med 68 procent vilket var den högsta andelen något

lärosäte hade. Teaterhögskolan i Stockholm hade emellertid inga helårsstudenter på avancerad nivå.

Konstnärliga examina – en ny examenskategori

I 2007 års examensordning infördes en helt ny examenskategori nämligen konstnärliga examina. Inom kategorin finns konstnärlig högskoleexamen, konstnärlig kandidatexamen, konstnärlig magisterexamen och konstnärlig masterexamen – i analogi med de generella examina. På samma sätt som för de generella examina är konstnärlig kandidatexamen den största examen. Antalet avlagda konstnärliga kandidatamina ökar snabbt, liksom antalet avlagda konstnärliga masteramina. Antalet avlagda konstnärliga magisteramina är (ännu) betydligt färre än avlagda masteramina. För de konstnärliga examina gäller hittills att det är främst konstnärliga masteramina som har haft en hög – men sjunkande – andel som avläggs av inresande studenter.

Antalet avlagda konstnärliga examina 2007/08 – 2009/10 samt andel av dessa som avlagts av inresande studenter

	2007/08		2008/09		2009/10	
	Examina	Inresande %	Examina	Inresande %	Examina	Inresande %
Konstnärlig högskoleexamen	0		1	100	4	0
Konstnärlig kandidatexamen	98	5	164	10	343	10
Konstnärlig magisterexamen	60	13	58	10	67	3
Konstnärlig masterexamen	17	65	92	60	147	46

Byte av lärosäte mellan nivåerna?

Som framgår i inledningen av denna analys var ett av de övergripande målen för Bologna-processen att främja studenternas rörlighet – mellan lärosäten och länder. För att bl.a. underlätta rörligheten var en viktig princip att skapa gemensamma strukturer för den högre utbildningen i Europa, varför de tre nivåerna infördes även i Sverige. Av Bolognadeklarationen framgår bl.a. att den andra nivån ska bygga vidare på en examen från den första nivån omfattande tre års studier, vilket var ett viktigt skäl för regeringen att införa bestämmelser om grundläggande behörighet för program som leder till en generell examen på avancerad nivå. Enligt propositionen Ny värld – ny högskola (prop. 2004/05:162) skulle kravet på behörighet enligt regeringen vara utfärdad examen och inte enbart fullgjorda kursfordringar som hade föreslagits av den projektgrupp som utrett frågan. Regeringen motiverade detta med att det är mera rättssäkert att i normalfallet kräva examen i stället för fullgjorda kursfordringar vid tillträde till program som leder till en generell examen på avancerad nivå. Därför krävs enligt högskoleförordningen (1993:100) en examen på grundnivå som omfattar minst 180 högskolepoäng, eller en motsvarande utländsk examen, för grundläggande behörighet till sådana program. Vidare ställs i examensbeskrivningarna för magisterexamen och masterexamen sedan reformen 2007 krav på en tidigare avlagd examen för att erhålla

magister- respektive masterexamen. Denna bestämmelse skulle enligt regeringen ytterligare bidra till en tydlig etappindelning mellan de generella examina.

Med dessa förutsättningar har ambitionen varit att i denna analys redovisa i vilken omfattning studenterna bytt lärosäte inom Sverige när de sökt sig vidare till magisterprogram och masterprogram från utbildning på grundnivå. Uppgiften om lärosäte där studenterna varit nybörjare på magister- respektive masterprogram i relation till lärosäte där studenterna avlagt sin grundexamen skulle kunna belysa detta.

Uppgifter från SCB:s universitets- och högskoleregister visade sig dock inte ge det underlag som behövdes. För de studenter som var nybörjare höstterminen 2007 på masterprogram saknades uppgift om tidigare avlagd examen, dvs. examen utfärdad före höstterminen 2007, för 73 procent. Eftersom tillträdesbestämmelserna medger att undantag kan göras från kravet på avlagd grundexamen om examensbevis på grund av särskilda omständigheter inte har hunnit utfärdas inhämtade vi också uppgifter om avlagd grundexamen samma termin som magister- respektive masterprogrammen påbörjats. Då sjönk andelen som inte hade någon tidigare examen till 59 procent.

I tabellen nedan redovisar vi uppgifter om avlagda grundexamina för nybörjarna på masterprogram så långt fram i tiden vi har möjlighet att följa upp det i nuläget, dvs. till och med vårterminen 2010. Inkluderar man även de senare avlagda grundexamina bland nybörjarna på masterprogram 2007, sjunker andelen utan examen till 31 procent, men det är fortfarande alltså en tredjedel som inte avlagt grundexamen drygt tre år efter att de påbörjade sina studier på ett masterprogram.

Hur många – om några – av dem som inte avlagt en grundexamen som tagit ut en masterexamen har vi dessvärre inte uppgifter om. Vi kan dock skönja ett mönster bland nybörjarna på masterprogram 2007 som tyder på att relativt många sannolikt tar ut sin grundexamen vid det tillfälle det är aktuellt att också ta ut masterexamen. Vi ser en viss ökning av antalet uttagna grundexamina vårterminen 2009, då det aktuella masterprogrammet också borde avslutas, och en ännu kraftigare ökning höstterminen 2009, vilket kanske antyder att många av masterprogramnybörjarna 2007 då tar ut sin masterexamen.

Mönstret vad gäller uttagna grundexamina är likartat även för nybörjarna på masterprogram 2008 och 2009, även om vi inte här kan se den sistnämnda ökningen, eftersom vi inte ännu har möjlighet att följa dessa lika långt i programmen. Att antalet grundexamina som avläggs samma termin som studenterna påbörjar sitt masterprogram är förhållandevis stort är emellertid tydligt. Detsamma gäller i princip för nybörjarna på magisterprogram.

Svenska nybörjare på masterprogram läsåren 2007/08 – 2009/10 samt tidpunkt för deras grundexamen till och med vårterminen 2010

	07/08	%	08/09	%	09/10	%
Svenska nybörjare masterprogram	3 062		3 696		4 946	
Med grundexamen före antagning	821	27	994	27	1 574	32
<i>Antal/andel som avlagt grundexamen:</i>						
nybörjartermin på masterprogram	424	14	546	15	945	19
en termin efter nybörjartermin	153	5	181	5	229	5
två terminer efter nybörjartermin	98	3	122	3		
tre terminer efter nybörjartermin	146	5	163	4		
fyra terminer efter nybörjartermin	353	12				
fem terminer efter nybörjartermin	127	4				
Summa examen efter antagning	1 301	42	1 012	27	1 174	24
Utan examen	940	31	1 690	46	2 198	44

Det har således inte varit möjligt att redovisa studenternas byte av lärosäte mellan grundnivå och avancerad nivå, eftersom uppgifter om avlagd examen på grundnivå i alltför stor utsträckning saknas.

Vi kan inte ur statistiken utläsa orsakerna till att så många studenter saknar en examen från grundnivå vid tillträde till magister- respektive masterprogram. En anledning kan dock vara att det enligt högskoleförordningen ges möjlighet att göra undantag från kravet på avlagd examen vid tillträdet till aktuellt program på avancerad nivå om examensbevis inte har hunnit utfärdats. Om detta undantag är skälet till att så många studenter inte avlagt examen före tillträdet borde dock examen utfärdas under magister- eller masterprogrammets första termin. I högskoleförordningen anges också att en högskola får besluta om undantag från något eller några behörighetsvillkor om det finns särskilda skäl.

Det finns i högskoleförordningen även en möjlighet att uppnå behörighet via s.k. reell kompetens, dvs. genom svensk eller utländsk utbildning, praktisk erfarenhet eller genom att den sökande på grund av någon annan omständighet har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Denna bestämmelse ger förvisso utrymme för tolkning, samtidigt som möjligheten att göra undantag från något eller några behörighetsvillkor finns. Det framgår dock mycket tydligt i förarbetena, dvs. propositionen Ny värld – ny högskola, att kravet på avlagd examen är en viktig princip både av rättssäkerhetsskäl och för att göra det tydligt att för generella examina gäller en uppdelning mellan nivåerna med ett tydligt avslutande av studierna på grundnivå. Högskoleverket anser därför att det är oroväckande att lärosätena förefaller avvika från denna princip vid tillämpningen av bestämmelserna om grundläggande behörighet i högskoleförordningen. Ytterligare en komplicerande faktor är att studenten själv måste begära att få ut sitt examensbevis.

Att varken studenter, lärosäten eller arbetsgivare fäster större vikt vid att examina utfärdas efter fullgjorda studier medför att studenter kan hamna i svårigheter om de saknar det dokument som visar att de uppfyller villkoren för en viss examen. Det medför också att

uppgifterna om avlagd examen som används för att t.ex. belysa utflödet på arbetsmarknaden av olika kompetenser, för ett antal andra uppföljningar och naturligtvis för rapportering för den internationella statistiken, inte ger en rättvisande bild av studenternas prestationer och lärosätenas verksamhet. Dessa uppföljningar används som underlag för både individers och myndigheters beslut.